

Een longitudinale studie naar de bidirectionele relatie
tussen sociale status en sociale angst onder adolescenten

Masterthesis Jeugdstudies
Door: Daniëlle van Vliet (3521400)
Datum: 19-8-2013

Begeleider: Z. Harakeh
Faculteit der Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

Abstract

Sociale angst piekt in de adolescentie, in een periode dat adolescenten zich steeds meer bezighouden met wat leeftijdsgenoten van hen vinden. Uit eerder empirisch onderzoek blijkt dat sociale angst samenhangt met sociale status onder klasgenoten, maar tot op heden is nog onduidelijk hoe de relatie tussen beide over langere tijd is. In de huidige studie wordt daarom gekeken naar de longitudinale bidirectionele relatie tussen sociale status en sociale angst. Tevens wordt onderzocht welke modererende rol geslacht in deze relatie speelt. Hierbij is gebruik gemaakt van de dataset van het SNARE-project (Sociale Netwerk Analyse van Risicogedrag in de vroege adolescentie), waarin 1154 Nederlandse adolescenten tussen de 11 en 15 jaar participeerden ($M = 13.07$). Sociale angst werd gemeten met behulp van zelfrapportage op de Social Phobia Screening Questionnaire, terwijl sociale status, in dit onderzoek gedefinieerd als aardig/ leuk gevonden worden, gemeten werd met behulp van peernominaties van klasgenoten. Lineaire regressieanalyse wees uit dat er in deze studie geen bidirectionele relatie bestond tussen sociale status en sociale angst. Daarnaast bleek geslacht geen moderator te zijn in de bidirectionele relatie tussen sociale status en sociale angst. Implicaties worden besproken.

Zoektermen: adolescenten, sociale angst, sociale status, peerrelaties, klasgenoten

Abstract

Social anxiety peaks in adolescence, at the age adolescents are getting distressed about their classmates' opinions about them. Earlier empirical studies show a correlational connection between social anxiety and adolescents' status in their class, but so far it remains unclear how these factors are connected over time. The main goal in this longitudinal study was to look at the bidirectional relationship between social status and social anxiety. Second, the moderating role of gender in this relationship was investigated. The participants in this study were 1154 Dutch adolescents aged 11 to 15 years old ($M = 13.07$) from the SNARE-project (Social Network Analysis of Risk behavior in Early adolescence). Social anxiety was measured by self-reports on the Social Phobia Screening Questionnaire, while social status, in this study defined as liking, was measured by peernominations. Linear regression analyses showed in this study there was no bidirectional longitudinal relationship between social status and social anxiety. A second finding is that gender didn't moderate the bidirectional relationship between social status and social anxiety either. Implications are discussed.

Keywords: adolescents, social fear, social anxiety, social status, peer relations, classmates

Inleiding

Dat adolescenten in een leeftijdsfase met allerlei fysieke en sociale veranderingen soms sociaal onzeker zijn, is niet uitzonderlijk (Arnett, 2009). Het is normatief dat tieners zelfbewuster zijn dan kinderen en dat ze het belangrijk vinden om leuk gevonden te worden door hun leeftijdsgenoten (Levpušček & Berce, 2012). Sommige jongeren zijn echter niet alleen onzeker, maar lijden onder sociale angstproblemen (Inderbitzen & Hope, 1995). Sociaal angstige jongeren hebben een voortdurende angst voor sociale situaties waarin ze geconfronteerd worden met onbekenden of mogelijke kritiek van anderen. Ze zijn bang dat ze in zulke situaties op een manier zullen handelen die beschamend is (Barlow & Durand, 2009). Hun sociale angst kan hun functioneren op diverse manieren belemmeren, zoals door internaliserende problemen, slechte schoolprestaties en een gebrek aan goede relaties met anderen (Erath, Flanagan & Bierman, 2007). Gezien de piek van sociale angst in de adolescentie en de gevolgen hiervan (Arnett, 2009), is het essentieel om te kijken naar de oorzaken van sociale angst, zodat deze effectief tegengegaan kan worden.

Eerder empirisch onderzoek suggereert dat een factor die samenhangt met sociale angst betrekking heeft op het hebben van een lage sociale status onder klasgenoten. Deze sociale status is van grote invloed op hoe (positief) adolescenten over zichzelf denken (Arnett, 2009). Gezien de piek van sociale angst en het belang van sociale status in de adolescentie, is het belangrijk naar de wisselwerking tussen beide te kijken. Uit eerder, voornamelijk cross-sectioneel, onderzoek blijkt dat adolescenten met een lage sociale status onder klasgenoten meer sociaal angstig gedrag vertonen dan hun leeftijdsgenoten met een gemiddelde of hoge sociale status (Inderbitzen & Hope, 1995; La Greca & Lopez, 1998; Wenar & Kerig, 2009). Sociale status en sociale angst zijn dus met elkaar gecorreleerd, maar tot op heden werd in geen enkele studie onderzocht hoe de longitudinale wederzijdse relatie tussen beide is. Dit onderzoek met een tijdsspanne van vijf maanden is daarom gericht op de bidirectionele relatie tussen sociale status en sociale angst met als doel om in kaart te brengen wat de longitudinale wederzijdse invloed van sociale status en sociale angst op elkaar is. Als ze van invloed zijn op elkaar, kan het waardevol zijn om jongeren met een lage sociale status en/of hoge sociale angst in een vroeg stadium een interventie te laten ondergaan die problemen (preventief) tegengaat. Dit zou bijvoorbeeld kunnen met behulp van een sociale vaardigheidstraining, waarin jongeren leren hoe ze relaties met leeftijdsgenoten kunnen aangaan en meer zelfvertrouwen krijgen in het contact met leeftijdsgenoten (Arnett, 2009; Erath et al., 2007).

Het effect van sociale status op sociale angst

Symptomen van sociale angst, zoals de angst om bekeken te worden en te blozen, zijn in de tienertijd hoger dan in andere leeftijdsfasen (Inderbitzen & Hope, 1995). Uit eerder empirisch onderzoek blijkt dat veel sociaal angstige adolescenten met elkaar gemeen hebben dat ze minder sociale steun ervaren van klasgenoten en een lagere sociale status hebben in hun klas dan anderen met een hogere sociale status (La Greca & Lopez, 1998; Inderbitzen, Walters & Bukowski, 1997). Het concept sociale status kan op verschillende manieren gedefinieerd worden. Het kan hierbij gaan om populariteit, waarbij iemand die ervaren wordt als populair in de belangstelling staat, maar daarnaast ook een grote invloed heeft op (de mening en gedragingen van) andere adolescenten en vaak gezien wordt als sociaal dominant. In de huidige studie heeft sociale status echter betrekking op de mate waarin iemand aardig of leuk gevonden wordt door zijn of haar klasgenoten (Lease, Musgrove & Axelrod, 2002). Adolescenten met een hoge sociale status worden aardig en leuk gevonden door hun klasgenoten, in tegenstelling tot hun leeftijdsgenoten met een lage sociale status. Hierbij kan het gaan om adolescenten die binnen hun klas nauwelijks opgemerkt worden of die, bijvoorbeeld vanwege vervelend of irritant gedrag, afgewezen en negatief behandeld worden door klasgenoten (Arnett, 2009).

Cross-sectioneel onderzoek wijst uit dat adolescenten die door hun klasgenoten worden afgewezen consistent hoger scoren op sociale angst dan hun klasgenoten (La Greca & Lopez, 1998; La Greca & Stone, 1993). Uit onderzoek naar 973 (pre)adolescenten van 9 tot en met 14 jaar oud blijkt dat degenen die in de categorieën genegeerd en afgewezen vallen, hoger scoren op sociale angst dan hun klasgenoten met een gemiddelde of hoge sociale status (Inderbitzen et al., 1997). Deze adolescenten hebben vaak bovendien minder goede contacten die het gemis aan status kunnen compenseren (Arnett, 2010). Longitudinaal onderzoek onder 185 13-18-jarigen suggereert dat het ervaren van een lage sociale status onder klasgenoten daadwerkelijk leidt tot sociale angst en een angst voor negatieve evaluaties van anderen (Teachman & Allen, 2007). Longitudinaal onderzoek naar 13-jarige adolescenten lijkt dit te bevestigen: De mate waarin leerlingen door hun klasgenoten genomineerd werden als ‘leuk om tijd mee door te brengen’ hing samen met hun sociale functioneren een jaar later (McElhaney, Antonishak & Allen, 2008).

Het effect van sociale status op sociale angst kan mogelijk verklaard worden door de factor sociale vaardigheden. Bij adolescenten met een lage status zijn deze vaak minder goed dan bij hun leeftijdsgenoten (Teachman & Allen, 2007). Dit terwijl adolescenten met goede sociale vaardigheden positiever gewaardeerd worden dan anderen (Arnett, 2009). Jongeren met een lage sociale status en dito sociale vaardigheden weten minder goed hoe ze zich in sociale situaties dienen te gedragen, waardoor ze zich sneller onzeker of angstig zullen voelen dan leeftijdsgenoten (Wenar & Kerig, 2009). Bovendien hebben adolescenten met een lage sociale status soms te maken met negatieve ervaringen met leeftijdsgenoten, die ze zich sterker lijken aan te trekken dan anderen (McElhaney et al., 2008). Hierdoor kunnen ze (bovengemiddeld) angstig worden voor nieuwe slechte ervaringen met anderen en zich terugtrekken (Erath, Flanagan & Bierman, 2007). Mogelijk zorgt dit terugtrekgedrag ervoor dat ze hun sociale vaardigheden niet verder ontwikkelen, waardoor hun sociale angst intact blijft (Levpušček & Berce, 2012).

Het effect van sociale angst op sociale status

Het teruggetrokken gedrag en de soms zwakke sociale vaardigheden van sociaal angstige adolescenten kunnen bovendien leiden tot een lage sociale status onder klasgenoten (Levpušček & Berce, 2012). Het huidige onderzoek onderzoekt daarom ook het longitudinale effect van sociale angst op sociale status.

Naar deze relatie is voornamelijk cross-sectioneel en slechts weinig longitudinaal onderzoek gedaan. Uit cross-sectionele studies blijkt eenduidig dat sociale angst bijdraagt aan een lage status onder klasgenoten. Tijdens pauzes en andere gelegenheden voor sociale interacties zijn sociaal angstige adolescenten bij hun klasgenoten het minst geliefd om tijd mee door te brengen (Levpušček & Berce, 2012). Uit onderzoek naar 68 recent verhuisde adolescenten tussen 12 en 14 jaar oud, blijkt dat vooral sociaal angstige adolescenten moeite hebben met het aangaan van vriendschappen en leggen van contacten in hun nieuwe klas (Vernberg, Abwender, Ewell & Berry, 1992). Uit een drie jaar durend longitudinaal onderzoek onder 834 adolescenten van gemiddeld 14 jaar blijkt dat sociaal angstige adolescenten vaker dan leeftijdsgenoten een lage status hebben binnen hun klas (Van Zalk et al., 2011). Uit cross-sectioneel onderzoek blijkt bovendien dat adolescenten die bovengemiddeld hoog (en soms in de klinische range scoren) op sociale angst meer genegeerd of gepest worden door klasgenoten (Erath et al., 2007). Dit was zeker het geval bij een sample met 6-13-jarige kinderen. De kinderen met angststoornissen werden daarin significant minder aardig of leuk gevonden dan kinderen zonder angststoornis en ze vielen veelal in de groep van genegeerde kinderen (Strauss, Lahey, Frick, Frame & Hynd, 1988).

Een verklaring voor het effect van sociale angst op sociale status, is dat sociaal angstige adolescenten vanwege hun angstproblemen vaak weinig contact hebben met

leeftijdsgenoten. Hun angst om negatief geëvalueerd te worden door klasgenoten leidt ertoe dat ze vermijdend gedrag vertonen, zich terugtrekken (Van Zalk, Van Zalk, Kerr & Stattin, 2011) en relatief weinig pro-sociaal gedrag ten opzichte van klasgenoten vertonen (Erath et al., 2007; Verduin & Kendall, 2007). Echter, doordat ze zich terugtrekken uit sociale interacties, komen ze ook niet in de gelegenheid in interacties met anderen hun sociale vaardigheden en sociale status te ontwikkelen (Arnett, 2009; Wenar & Kerig, 2009). Dit blijkt onder andere uit een twee maanden durend longitudinaal onderzoek van Biggs, Vernberg en Wu (2012): Sociale angst leidde in hun onderzoek tot teruggetrokken gedrag, wat op zijn beurt een negatief effect had op de vriendschapskwaliteit en sociale contacten van adolescenten. Het voortdurend bezig zijn met wat anderen van hen vinden en het soms daaruit voortvloeiende vermijdende gedrag dat sociaal angstige adolescenten vertonen, kan er dus voor zorgen dat sociaal angstige jongeren een lage status ontwikkelen of blijven behouden (Teachman & Allen, 2007; Van Zalk et al., 2011).

Geslacht als moderator in de bidirectionele relatie tussen sociale status en sociale angst
Uit onderzoek blijkt dat meisjes consistent significant hoger scoren op sociale angst dan jongens (La Greca & Lopez, 1998; Essau, Conradt & Petermann, 1999; Mallet & Rodriguez-Tomé, 1999). Dit verschil kan verklaard worden, doordat meisjes zich meer zorgen maken om de manier waarop ze geëvalueerd worden door anderen en hun status onder klasgenoten, waardoor zij meer last krijgen van sociale angstproblemen (Rudolph & Conley, 2005). Desondanks lijken jongens meer waarde te hechten aan sociale status: waar meisjes gericht zijn op intiemere vriendschappen, zijn jongens vaak gericht op status in grotere groepen, zoals hun klas (Oberle, Schonert-Reichl & Thomson, 2010). Tot nu toe is er weinig onderzoek naar gedaan of de bidirectionele relatie tussen sociale status en sociale angst verschilt tussen jongens en meisjes en het onderzoek dat er is, is niet consistent.

Onderzoek van Rudolph en Conley (2005) naar kinderen in de pre-pubertijd (gemiddeld 11 jaar) suggereert dat meisjes meer dan jongens gericht zijn op positieve evaluaties van hun sociale omgeving en dat zij het zich meer aantrekken dan jongens als klasgenoten hen niet leuk vinden. Diverse andere onderzoeken naar zowel pre-pubers als adolescenten in de late pubertijd suggereren echter dat sociale status bij jongens sterker samenhangt met sociale angst dan bij meisjes (Oberle et al., 2010; Prinstein & Wargo Aikins, 2004). Een verklaring voor deze relatie is dat jongens meer dan meisjes zijn gericht op status in groepen (Prinstein & Wargo Aikins, 2004). In tegenstelling tot jongens hebben meisjes vaak enkele intieme vriendschappen en zij ontleen hier steun en affectie aan, die bij hen beschermend kunnen werken tegen sociale angstproblemen (Erath et al., 2007; Greco & Morris, 2005).

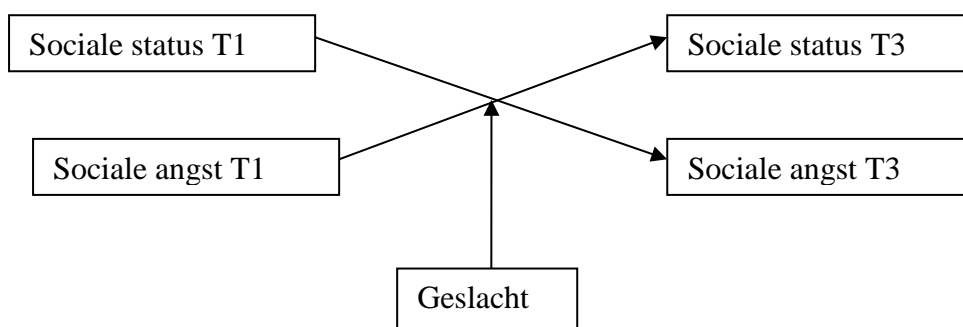
Als het gaat om het effect van sociale angst op sociale status, suggereren enkele onderzoekers dat sociale angst bij meisjes meer invloed heeft op hun sociale status dan bij jongens (Rudolph & Conley, 2005). Meisjes zouden meer gericht zijn op wat anderen voor (negatieve) gedachten over hen hebben. Dit zou ervoor kunnen zorgen dat ze meer teruggetrokken en angstig gedrag vertonen dan jongens, waardoor ze een lagere sociale status ontwikkelen. Andere onderzoeken, waaronder één in een klinisch sample, suggereren echter dat sociale angst bij jongens vaker dan bij meisjes gerelateerd is aan een lage status onder klasgenoten (Erath et al., 2007; Greca & Morris, 2005). Cross-sectioneel onderzoek naar sociale angst en pestgedrag in groepen suggereert dat jongens het vooral lastig vinden als ze in een grote groep (zoals hun klas) weinig status hebben en dat in zulke situaties hun sociale angst sterker met status samenhangt dan die van meisjes (Erath et al., 2007).

Huidige studie

De huidige longitudinale studie bestudeert de wederzijdse relatie tussen sociale status en sociale angst onder adolescenten. Eerder onderzoek was voornamelijk cross-sectioneel en onderzocht de samenhang tussen sociale angst en sociale status op één meetmoment, terwijl longitudinaal onderzoek slechts gericht was op een deel van de relatie. Deze studie is (voor zover de auteur bekend) de eerste longitudinale studie die kijkt naar de beide kanten van de relatie: zowel naar het effect van sociale status op sociale angst als naar het effect van sociale angst op sociale status. Bovendien wordt onderzocht of geslacht een modererende invloed op de beide effecten heeft. Bij het onderzoeken van de wederzijdse relatie en het moderatie-effect worden de volgende onderzoeksvragen gesteld:

1. Bestaat er een effect van sociale status op sociale angst?
2. Bestaat er een effect van sociale angst op sociale status?
3. Is geslacht een moderator in het effect van sociale status op sociale angst?
4. Is geslacht een moderator in het effect van sociale angst op sociale status?

Op basis van resultaten uit eerder genoemd onderzoek met status als voorspeller van sociale angst is de eerste hypothese dat sociale status een negatief lineair effect op sociale angst zal hebben. Dit betekent dat adolescenten met een hoge sociale status vijf maanden later lager zullen scoren op sociale angst dan jongeren met een lage sociale status. De hypothese bij onderzoeksvraag twee is dat sociale angst een negatief lineair effect heeft op sociale status. Op basis van eerder empirisch onderzoek wordt verwacht dat adolescenten die met een hoge score op sociale angst vijf maanden later een lagere sociale status zullen hebben dan hun leeftijdsgenoten die met een lage score op sociale angst. De hypothese bij de laatste twee onderzoeksvragen is dat geslacht een modererende rol speelt in de bidirectionele relatie tussen sociale status en sociale angst. Op basis van eerder onderzoek wordt verwacht dat er bij de jongens een sterker effect bestaat tussen sociale status en sociale angst dan bij de meisjes. Dit betekent dat een hoge score op sociale angst bij jongens naar verwachting sterker dan bij meisjes samenhangt met een lage sociale status vijf maanden later. Andersom wordt er verwacht dat er bij de jongens ook een sterker effect zal bestaan van sociale angst op sociale status. Naar verwachting hangt een lage score op sociale status bij jongens sterker dan bij meisjes samen met een hoge sociale angst. Het model dat hoort bij deze onderzoeksvragen, is weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: *Theoretisch model bij de onderzoeksvragen*

Method

Procedure

Bij de beantwoording van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van data uit het SNARE-project (Sociale Netwerk Analyse van Risicogedrag in de vroege adolescentie). Dit is een longitudinaal onderzoek naar de sociale ontwikkeling van adolescenten, waarbij de eerste- en tweedeklassers van twee Nederlandse scholen gedurende twee jaar zijn gevolgd. Voor de

vragenlijstafname kregen alle ouders van de leerlingen uit de eerste en tweede klas van de deelnemende scholen een brief met informatie en de vraag om de leerlingen deel te laten nemen aan het onderzoek. Ouders konden het schriftelijk laten weten als hun kind niet in het onderzoek mocht/ wilde participeren. In totaal deden 21 leerlingen niet mee vanwege verschillende redenen: 1 leerling verhuisde tijdens het onderzoek, 7 leerlingen waren chronisch ziek en de overige leerlingen deden niet mee vanwege dyslexie of een gebrek aan interesse.

Na de baselinemeting (TO die plaatsvond in september 2011, net na aanvang van het schooljaar) werden de participanten op drie momenten per jaar gemeten. In deze studie zijn naast de TO-meting ook meting T1 (die plaatsvond in oktober 2011) en T3 (die plaatsvond in maart 2012) meegenomen. De vragenlijstafnames vonden plaats tijdens reguliere lessen van ongeveer 45 minuten; bij leerlingen die niet bij de afnames aanwezig konden zijn, werd de lijst binnen een maand alsnog afgenomen. Bij deze afnames waren er, naast een docent, altijd een of meer onderzoekers of onderzoeksassistenten aanwezig. Een van hen gaf een korte introductie, waarna de leerlingen hun vragenlijst op de computer invulden. In de lijsten werd gebruik gemaakt van socioTM software. Deze voor dit onderzoek ontwikkelde software stelde de leerlingen in staat om sociometrische vragen te beantwoorden. De privacy en anonimiteit van participanten werden gewaarborgd door aan elke leerling een uniek ID-nummer toe te kennen en de vragenlijsten anoniem in te laten vullen.

Participanten

In het SNARE-onderzoek participeerden 1283 leerlingen, maar voor de huidige studie waren alleen de gegevens relevant van participanten die hadden deelgenomen aan de vervolgmetingen op T1 en T3. Voordat de data geanalyseerd werden, werd het databestand opgeschoond; de data van participanten die niet hebben deelgenomen aan (een van) de vervolgmetingen, zijn verwijderd ($N = 129$). Er bleven 1154 participanten over, waarvan 50.3% vrouw was en waarvan de leeftijden varieerden tussen 11 en 15 jaar ($M = 13.07$ jaar, $SD = .72$). Van de deelnemers zat 43.7% in een klas met een laag niveau (LWOO, VMBO) en 56.3% in een klas met een hoog niveau (HAVO/VWO).

Meetinstrumenten

De variabelen die in dit onderzoek meegenomen werden, zijn sociale angst, sociale status (beide op meetmoment T1 en T3) en de controlevariabelen geslacht, leeftijd en opleidingsniveau (alle gemeten op T0).

Sociale angst is 'een duidelijke en aanhoudende angst voor een of meer sociale situaties waarin de persoon te maken heeft met onbekende mensen of mogelijke kritiek (APA, 1994)'. Sociale angst werd gemeten met behulp van een aangepaste versie van de Social Phobia Screening Questionnaire (SPSQ; Furmark, Tillfors, Everz, Marteinsdottir, Gefvert & Frederikson, 1999). Deze verkorte versie bestond uit acht items over sociale situaties, die varieerden van het voor de klas spreken en tijdens een pauze met anderen samen zijn tot het bellen met een onbekende. Participanten konden bij deze items aangeven in hoeverre ze zich angstig voelden in de genoemde situatie. De antwoordmogelijkheden lagen op een 5-punts Likertschaal en varieerden van 'geen angst' tot 'veel angst'. Bij de afname op T0 werd de gehele schaal bij alle participanten afgenomen, maar bij de vervolgmetingen werd gebruik gemaakt van planned missingness (Rhemtulla & Little, 2012). Om de afname niet te lang te laten duren werd hierbij aan iedere participant slechts een deel van de schaal voorgelegd met twee vaste items en twee random toegewezen items. De totaalscore werd gedeeld door het aantal ingevulde items, waardoor een gemiddelde score ontstond. Door het gebruik van wisselende itemcombinaties was het niet mogelijk de Cronbach's alpha van de schaal op de vervolgmetingen te berekenen. Wel is de Cronbach's alpha van de baselinemeting berekend

en deze was hoog, namelijk 0.80. Elk van de items correleerde hoog met de schaal; het is daarom aannemelijk dat ook de combinatie van een deel van de items een betrouwbare score vormde.

Sociale status verwijst naar ‘de mate waarin iemand door zijn klasgenoten aardig/leuk gevonden wordt (Lease et al., 2002)’. Deze variabele werd gemeten met behulp van sociometrie, waarbij iedere participant van de andere participanten uit zijn klas aan kon geven of hij hen aardig/leuk vond. De participatiescore werd gevormd door het opgetelde aantal positieve waarderingen (de klasgenoten die hem of haar als aardig/leuk aanmerkten) min het aantal negatieve waarderingen. Vanwege de grote variatie in het aantal leerlingen per klas is er gecontroleerd voor het aantal leerlingen per klas; de scores zijn per klas omgezet in z-scores. Op deze wijze werd vermeden dat het aantal participerende klasgenoten van invloed was op de sociale status van participanten.

Covariaten. In dit onderzoek werden de variabelen geslacht, opleidingsniveau, leeftijd en de T1-score op sociale angst en sociale status meegenomen als covariaten. Geslacht was een binaire variabele (0 = meisje, 1 = jongen). De variabele opleidingsniveau bestond uit zes categorieën (LWOO, VMBO-BG, VMBO-TH, HAVO, HAVO/VWO en VWO), die erg varieerden in grootte. Om ze goed te kunnen vergelijken, werden ze verdeeld in 2 categorieën (laag: LWOO/VMBO en hoog: HAVO/VWO). Leeftijd was een continue variabele.

Data-analyse

Voor de data-analyse werd gebruik gemaakt van het programma SPSS 20.0. Hierin werden de gemiddelden en standaardafwijkingen op de variabelen sociale status en sociale angst opgevraagd. Hierna werden de scores op sociale status omgezet in z-scores. Met behulp van een t-toets voor onafhankelijke steekproeven werd gekeken of er op deze variabelen verschillend werd gescoord door de jongens en de meisjes. Bij toetsing van de assumpties van een lineaire regressieanalyse bleek dat er voldaan was aan de assumpties: de residuen waren normaal verdeeld en er was geen sprake van homoscedasticiteit en multicollineariteit. De wederzijdse relatie tussen sociale status en sociale angst werd getoetst met behulp van twee bivariate lineaire regressieanalyses:

1. Het effect van sociale status T1 op sociale angst T3
2. Het effect van sociale angst T1 op sociale status T3

Vervolgens werden dezelfde relaties in een multivariate lineaire regressieanalyse getoetst, waarbij het mogelijk was om in blokken te werken om tegelijk het effect van de voorspeller te toetsen en te controleren voor covariaten. In het eerste blok werden de covariaten geslacht (met meisjes als referentiecategorie), opleidingsniveau (met laag niveau als referentiecategorie) en leeftijd meegenomen. Daarnaast werd in dit blok bij de eerste analyse gecontroleerd voor sociale angst op T1 en bij de tweede analyse voor sociale status op T1. In het tweede blok werd getoetst op het hoofdeffect van de voorspeller op de uitkomstvariabele (bij analyse 1 dus sociale status op T1 en bij analyse 2 sociale angst op T1). In het derde blok werd ten slotte getoetst op het interactie-effect met geslacht als moderator van de relatie. Om multicollineariteit tegen te gaan werd de variabele sociale angst hierbij gecentreerd. Voor de analyse werden interactievariabelen aangemaakt; voor analyse 1 de interactievariabele sociale statusT1 * geslacht en voor analyse 2 de interactievariabele sociale angst T1 * geslacht. Door deze variabelen in de analyses mee te nemen, kon vastgesteld worden of er sprake was van een modererend effect van geslacht.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Bij het opvragen van beschrijvende statistieken bleek dat er op sociale angst op beide meetmomenten gescoord werd tussen 1 en 5, met een relatief laag gemiddelde van 1.75 op T1

en 1.73 op T3. In tabel 1 is te zien dat de t-toets voor onafhankelijke steekproeven uitwees dat de meisjes gemiddeld significant hoger scoorden op sociale angst dan de jongens. Op sociale status werd erg uiteenlopend gescoord. De scores varieerden van zeer veel negatieve (-15) tot zeer veel positieve beoordelingen door klasgenoten (22). De gemiddelde score op T1 was 7.28 en op T3 6.61. In tabel 1 is te zien dat de meisjes ook op sociale status gemiddeld hoger scoorden dan de jongens. Dit verschil was op beide meetmomenten significant.

Tabel 1. *Beschrijvende statistieken van sociale angst en sociale status op T1 en T3*

	Overall M (SD)	Meisjes M (SD)	Jongens M (SD)	t	df
Sociale angst T1	1.75 (.75)	1.89 (.77)	1.60 (.70)	6.63***	1152
Sociale angst T3	1.73 (.80)	1.87 (.83)	1.58 (.75)	6.03***	1152
Sociale status T1	7.28 (5.53)	8.21 (5.34)	6.33 (5.55)	5.66***	1152
Sociale status T3	6.61 (5.95)	7.52 (5.68)	5.69 (6.08)	5.07***	1152

Noot: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Het effect van sociale status op sociale angst

Er werd eerst aan de hand van bivariate lineaire regressie analyses gekeken of er een effect was van sociale status op sociale angst. Uit de bivariate analyses bleek dat sociale status op T1 niet significant samenhang met sociale angst op T3 ($B = .02$, $SE = 0.02$, $\beta = .02$, $p = .53$). Vervolgens werd de relatie bekeken in multivariate analyses waarin geslacht, opleidingsniveau, leeftijd en sociale angst op T1 als controlevariabelen werden meegenomen. Uit de multivariate analyse bleek dat het model met covariaten 21.6% van de variantie in de scores op sociale angst verklaarde (zie tabel 2). Van de voorspellers hing geslacht significant samen met sociale angst op T3; de meisjes scoorden gemiddeld significant hoger dan de jongens op sociale angst. Veruit de grootste invloed had echter sociale angst op T1, die over de tijd en meetmomenten heen stabiel bleef en een grote samenhang vertoonde met sociale angst op T3. De variabelen opleidingsniveau en leeftijd hingen, evenals sociale status op T1, niet samen met sociale angst op T3.

Tabel 2. *Uitkomsten van de multivariate regressieanalyse van het effect van sociale status T1 op sociale angst T3*

	B	(SE)	β
Geslacht (meisjes ref.)	-.15	.04	-.09***
Opleidingsniveau (laag ref.)	-.03	.04	-.02
Leeftijd	.01	.03	.01
Sociale angst T1	.47	.03	.44***
Sociale status T1	.01	.02	-.01

Noot: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, $R^2 = .216$.

Het effect van sociale angst op sociale status

Omgekeerd bleek uit de bivariate analyse dat sociale angst op T1 geen significant effect had op sociale status op T3 ($B = .01$, $SE = .03$, $\beta = -.00$, $p = .77$). Sociale angst op T1 was dus geen significante voorspeller van sociale status T3. Uit de multivariate lineaire regressieanalyse bleek dat het model met deze voorspellers 46.7% van de variantie in de scores op sociale status verklaarde (zie tabel 3). Sociale status bleek eveneens vrij stabiel over

de tijd heen en sociale status op T1 was de enige variabele die significant samenhang met sociale status op T3. De factoren geslacht, opleidingsniveau, leeftijd en sociale angst op T1 hingen niet significant samen met sociale status op T3.

Tabel 3. *Uitkomsten van de multivariate regressieanalyse van het effect van sociale angst T1 op sociale status T3*

	B	(SE)	β
Geslacht (meisjes ref.)	-.06	.04	-.03
Opleidingsniveau (laag ref.)	-.00	.04	-.00
Leeftijd	-.02	.03	-.02
Sociale status T1	.68	.02	.68***
Sociale angst T1	-.01	.03	-.00

Noot: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, $R^2 = .467$.

Moderatie van de wederzijdse relatie door geslacht

In de multivariate regressieanalyses werd bovendien gekeken naar het moderatie-effect van geslacht. De multivariate lineaire regressieanalyse van de relatie tussen sociale status op T1 en sociale angst op T3 wees uit dat er geen sprake was van een modererend effect van geslacht ($B = -.03$, $SE = .05$, $\beta = -.02$, $p = .58$). Het effect van sociale status op sociale angst was dus niet significant verschillend bij de jongens en de meisjes.

De multivariate lineaire regressieanalyse van het effect van sociale angst op T1 en sociale status op T3 wees uit dat geslacht ook in deze relatie geen modererend effect had ($B = -.02$, $SE = .06$, $\beta = -.01$, $p = .78$). Het effect van sociale angst op sociale status was dus niet significant verschillend bij de jongens en de meisjes.

Discussie

In de huidige longitudinale studie is de bidirectionele relatie tussen sociale angst en sociale status onder adolescenten onderzocht. Uit de resultaten bleek deze relatie niet significant te zijn. Tevens bleek dat geslacht geen modererende rol speelde in deze bidirectionele relatie.

Sociale status had in deze studie geen significant longitudinaal effect op sociale angst. Adolescenten die op de T1-meting laag scoorden op sociale status, hadden op de T3-meting vijf maanden later geen significant hogere score op sociale angst dan adolescenten met een hoge score op sociale status. Dit suggereert dat sociale angst bij adolescenten niet veroorzaakt wordt door een lage sociale status. Dit resultaat staat in contrast met eerder onderzoek, dat aantoonde dat er een effect is van sociale status op sociale angst. Deze discrepantie kan deels verklaard worden, doordat er in dit onderzoek gecontroleerd werd voor sociale angst op T1. Sociale angst bleef stabiel over de tijd heen en verklaarde een groot deel van de variantie op de T3-meting. Eerder onderzoek is veelal correlatieel; hierbij werd gekeken naar de relatie tussen sociale status en sociale angst op één meetmoment, waardoor er niet gecontroleerd kon en hoefde te worden voor sociale angst op een eerder meetmoment (Inderbitzen et al., 1997; La Greca & Lopez, 1998; La Greca & Stone, 1993). In longitudinaal onderzoek werd niet vermeld of er gecontroleerd was voor sociale angst op een eerder tijdstip (McElhaney et al., 2008; Teachman & Allen, 2007). Daarnaast werd er in eerder onderzoek vaak gebruik gemaakt van subcategorieën van sociale status. In onderzoek van Inderbitzen et al. (1997) werden leerlingen bijvoorbeeld opgedeeld in de categorieën sociaal populair, gemiddeld, genegeerd, afgewezen en controversieel. Wellicht kan er met het gebruik van subgroepen beter gedifferentieerd worden tussen met name lage sociale statusgroepen dan in de huidige studie. Het kan bijvoorbeeld dat sociale status in de vorm van afgewezen worden (veel

negatieve ervaringen opdoen) sterker samenhangt met sociale angst dan controversieel zijn (met een aantal positieve én negatieve peernominaties). Bovendien suggereert onderzoek dat er meer factoren meespelen in het van sociale status op sociale angst; adolescenten die ondanks hun lage sociale status tevreden zijn met zichzelf en hun positie, hebben niet te maken met allerlei negatieve sociale gevolgen (McElhaney et al., 2008).

In deze studie had sociale angst eveneens geen significant longitudinaal effect op sociale status. Adolescenten die op de T1-meting laag scoorden op sociale status, waren op de T3-meting niet significant sociaal angstiger dan adolescenten die op de T1-meting hoog scoorden op sociale status. Dit resultaat komt niet overeen met eerdere onderzoeken, die vaak wel een kleine negatieve relatie tussen deze variabelen vonden (Biggs et al., 2012; Erath et al., 2007; Verduin & Kendall, 2007). Ook hierbij is het mogelijk dat de onderzoekers niet hebben gecontroleerd voor sociale status op T1. Geslacht en sociale status op T1 hingen namelijk wel significant samen met sociale status op T3. Een andere verklaring voor het ontbreken van een significant effect kan liggen in de gehanteerde definitie van sociale status; het is mogelijk dat sociale angst meer van invloed is op de mate waarin iemand populair en sociaal dominant is dan op de mate waarin anderen hem aardig of leuk vinden. Dit omdat teruggetrokken en stille leerlingen op zich niet onaardig of niet leuk gevonden hoeven te worden, maar vanwege hun angst desondanks niet snel erg populair en sociaal dominant zullen worden. Daarnaast kan het dat sociale angst niet zo bepalend is voor de sociale contacten van adolescenten als vaak wordt aangenomen. De meeste sociaal angstige adolescenten hebben in hun klas wel enkele vrienden, soms eveneens sociaal angstig; ondanks hun sociale angst kunnen ze sociaal soms goed functioneren (Greco & Morris, 2005; McElhaney et al., 2008).

Tot slot werd bij de beide relaties gekeken naar het moderatie-effect van geslacht. Hierbij bleek dat geslacht het effect van sociale status op sociale angst niet modereerde. De meisjes scoorden significant hoger op sociale angst en op sociale status, wat consistent is met eerder onderzoek (La Greca & Lopez, 1998; Essau et al., 1999; Mallet & Rodriguez-Tomé, 1999). In strijd met eerdere onderzoeksresultaten was het gebrek aan een modererend effect van geslacht in het effect van sociale status op sociale angst. Het onderzoek dat op dit gebied gedaan is, was inconsistent, wat kan betekenen dat het eventuele effect sterk afhangt van het sample en/ of de in het onderzoek gehanteerde vragenlijsten.

Eveneens niet significant was de moderatie van geslacht in de relatie tussen sociale angst op T1 en sociale status op T3. Eerder onderzoek was niet consistent over dit moderatie-effect: volgens sommige onderzoekers trekken meisjes het zich meer dan jongens aan als ze een lage sociale status hebben, waardoor ze sociaal angstiger worden (Rudolph & Conley, 2005). Andere onderzoekers suggereren echter dat sociale angst juist vaker bij jongens dan bij meisjes is gerelateerd aan een lage sociale status, omdat zij meer dan meisjes gericht zijn op het verkrijgen van sociale status in groepen (Erath et al., 2007; Greca & Morris, 2005; Oberle et al., 2010). De huidige studie suggereert dat het niet zo is dat jongens of meisjes een sterker effect van sociale status op sociale angst of andersom van sociale angst op sociale status ervaren.

Toekomstig onderzoek

In de huidige longitudinale studie bestond er geen wederzijds effect tussen sociale status en sociale angst onder adolescenten. Vanwege de potentieel ernstige gevolgen van sociale angst blijft het desondanks belangrijk om aandacht te besteden aan sociale factoren die hiermee samenhangen. Ten eerste kan hierbij gedacht worden aan de relatie tussen sociale angst en populariteit/ sociale dominantie. Mogelijk is sociale angst door het teruggetrokken gedrag en de minder goede sociale vaardigheden van sociaal angstige adolescenten meer van invloed op hun populariteit en sociale dominantie dan op de mate waarin anderen hen leuk vinden. Andersom kan het ook interessant zijn om te onderzoeken of een hoge populariteit/ sociale

dominantie leidt tot weinig sociale angst of dat populaire adolescenten sociaal angstig worden, juist doordat ze door zoveel mensen bewonderd en bekeken worden. Ten tweede kan er in vervolgonderzoek een onderscheid gemaakt worden tussen sociale status onder klasgenoten en zelf ervaren sociale status. Onderzoek van onder andere McElhaney et al. (2008) suggereert dat dit laatste even belangrijk is als wat klasgenoten van adolescenten vinden. Adolescenten met een lage status onder klasgenoten hoeven die zelf niet op die manier te ervaren en hun lage sociale status leidt (daardoor) niet tot dezelfde negatieve uitkomst bij alle adolescenten. Het kan verhelderend zijn om verder te onderzoeken hoe deze vormen van sociale status zich verhouden tot sociale angst. Ten derde kan er in de toekomst meer gedifferentieerd worden tussen de adolescenten met een lage sociale status, waarbij een duidelijker onderscheid gemaakt kan worden tussen degenen die nauwelijks opgemerkt of genegeerd worden door klasgenoten, degenen die afgewezen of gepest worden en de controversiële adolescenten. Mogelijk ondervindt met name de groep van afgewezen adolescenten de ernstigste gevolgen van een lage sociale status, terwijl dit bij genegeerde en controversiële leerlingen in een mindere mate het geval is.

Beperkingen

De eerste beperking betreft het gebruik van planned missingness, waarbij op de vervolgmetingen slechts een deel van de items in steeds wisselende combinaties aan de participanten werd voorgelegd. De interne betrouwbaarheid van de schaal was op de baselinemeting hoog, maar het zou betrouwbaarder geweest zijn als alle items aan alle participanten zouden zijn voorgelegd. Ten tweede werd sociale status gemeten met behulp van peernominaties met slechts twee antwoordopties (wel of niet aardig/leuk). Deze nominaties worden vaak gebruikt in sociometrisch onderzoek en geven een betrouwbaar beeld van de mening van klasgenoten. Het kan echter dat er met deze hoeveelheid antwoordopties te weinig gedifferentieerd kon worden tussen de adolescenten met een zeer hoge sociale status en die met een gemiddelde status. In deze studie kregen leerlingen die 'gewoon' gevonden worden (en niet bijzonder leuk), waarschijnlijk vaak de waardering 'wel aardig/leuk'. Op een 5-punts-Likertschaal zouden adolescenten met een sociaal gemiddelde status mogelijk meer in het midden van de schaal scoren, terwijl adolescenten met een hoge sociale status eerder van veel klasgenoten het maximale aantal punten zouden krijgen. Het is denkbaar dat er met meer spreiding op deze schaal een duidelijker verschil tussen de leerlingen met een hoge, gemiddelde en lage sociale status in combinatie met sociale angst zou zijn gebleken. Ten derde scoorden de participanten in dit onderzoek gemiddeld erg laag op sociale angst. In eerder onderzoek, onder andere onder samples met kinderen en adolescenten met angststoornissen, leek er wel een relatie te bestaan tussen sociale angst en sociale status (Erath et al., 2007; Strauss et al., 1988). Wellicht is er vooral sprake van een relatie tussen beide bij adolescenten in de klinische range. In het huidige onderzoek waren de meeste adolescenten nauwelijks sociaal angstig, wat het vaststellen van de wederzijdse relatie tussen sociale status en sociale angst bemoeilijkt kan hebben.

Implicaties

Bij de Nederlandse adolescenten in dit onderzoek was er geen sprake van een longitudinaal effect van sociale status op sociale angst. Dit is positief: Sociaal angstige adolescenten worden kennelijk niet minder aardig of leuk gevonden door hun klasgenoten dan anderen met een hogere status. Dit lijkt erop te duiden dat sociale angst bij adolescenten, ondanks mogelijke gevolgen als teruggetrokken en minder pro-sociaal gedrag, geen risicofactor vormt voor het ontwikkelen van een lage sociale status onder leeftijdsgenoten. Andersom scoren kinderen met een hoge sociale status, die door veel klasgenoten aardig of leuk gevonden worden, niet significant lager op sociale angst dan andere adolescenten. Een hoge sociale

status beschermt dus niet tegen het ontwikkelen van sociale angst en een lage sociale status vormt geen risicofactor tegen het ontwikkelen daarvan.

Gezien de ernstige gevolgen van sociale angst én het belang van sociale relaties in de adolescentie blijft het belangrijk om te onderzoeken hoe deze zich op de lange termijn tot elkaar verhouden. Op deze manier kan men steeds meer inzicht krijgen in wat sociale angst veroorzaakt en wat een mogelijke remedie hiertegen zou kunnen zijn.

Referenties

- Arnett, J.J. (2010). *Adolescence and emerging adulthood* (4th edition). New Baskerville, NJ: Pearson Education.
- Barlow, D.H. & Durand, V.M. (2009). *Abnormal psychology: An integrative approach* (5th edition). Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning.
- Biggs, K., Vernberg, E.M. & Wu, Y.P. (2012). Social anxiety and adolescents' friendships: The role of social withdrawal. *Journal of Early Adolescence*, 32(6), 802-823. doi:10.1177/0272431611426145
- Erath, S.A., Flanagan, K.S. & Bierman, K.L. (2007). Social anxiety and peer relations in early adolescence: behavioral and cognitive factors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35(3), 405-416. doi:10.1007/s10802-007-9099-2
- Essau, C.A., Conradt, J. & Petermann, F. (1999). Frequency and comorbidity of social phobia and social fears in adolescents. *Behaviour Research and Therapy*, 37(9), 831-843. doi: 10.1016/S0005-7967(98)00179-X
- Furmark, T., Tillfors, M., Everz, P. O., Marteinsdottir, I., Gefvert, O., & Fredrikson, M. (1999). Social phobia in the general population: Prevalence and sociodemographic profile. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 34(8), 416-424. doi:10.1007/s001270050163
- La Greca, A.M. & Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: linkages with peer relations and friendships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26(2), 83-94. doi:10.1023/A:1022684520514
- La Greca, A.M. & Harrison, H.M. (2005). Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34(1), 49-61. doi:10.1207/s15374424jccp3401_5
- La Greca, A.M. & Stone, W. (1993). Social anxiety scale for children-revised: Factor structure and concurrent validity. *Journal of Clinical Child Psychology*, 22(1), 17-27. doi:10.1207/s 15374424jccp2201_2
- Greco, L.A. & Morris, T.L. (2005). Factors influencing the link between social anxiety and peer acceptance: Contributions of social skills and close friendships during middle childhood. *Behavior Therapy*, 36(2), 197-205. doi: 10.1016/S0005-7894(05)80068-1
- Inderbitzen, H.M., Walters, K.S. & Bukoswki, A.L. (1997). The role of social anxiety in adolescent peer relations: Differences among sociometric status groups and rejected subgroups. *Journal of Clinical Child Psychology*, 26(4), 338-348. doi:10.1207/s15374424jccp2604_2
- Inderbitzen, H.M. & Hope, D.A. (1995). Relationship among adolescent reports of social anxiety, anxiety and depressive symptoms. *Journal of Anxiety Disorders*, 9 (5), 385-396. doi.org/10.1016/0887-6185(95)00019-K
- Lease, A.M., Musgrove, K.T. & Axelrod, J.L. (2002). Dimensions of social status in preadolescent peer groups: Likability, perceived popularity, and social dominance. *Social Development*, 11(4), 508-533. doi: 10.1111/1467-9507.00213
- Levpušček, M.P. & Berce, J. (2012). Social anxiety, social acceptance and academic self-perceptions in high-school students. *Social Research Journal for General Social Issues*, 21(2), 405-419. doi: 10.5559/di.21.2.06
- Mallet, P. & Rodriguez-Tombé, G. (1999). Social anxiety with peers in 9- to 14-year-olds. Developmental process and relations with self-consciousness and perceived peer acceptance. *European Journal of Psychology of Education*, 14(3), 387-402. doi:10.1007/ BF03173122
- McElhaney, K.B., Antonishak, J. & Allen, J.P. (2008). They like me, they like me not: Popularity and adolescents' perceptions. *Child Development*, 79(3), 720 – 731.

- doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01153.x
- Oberle, E., Schonert-Reichl, K.A. & Thomson, K.C. (2010). Understanding the link between social and emotional well-being and peer relations in early adolescence: Gender-specific predictors of peer acceptance. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(11), 1330-1342. doi: 10.1007/s10964-009-9486-9
- Prinstein, M.J. & Wargo Aikins, J. (2004). Cognitive moderators of the longitudinal association between peer rejection and adolescent depressive symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32 (2), 147-158. doi: 0091-0627/04/0400-0147/0
- Rhemtulla, M. & Little, T.D. (2012). Planned missing data designs for research in cognitive development. *Journal of Cognition and Development*, 13(4), 425-438. doi:10.1080/15248372.2012.717340
- Rudolph, K. & Conley, C. (2005). The socioemotional costs and benefits of social-evaluative concerns: Do girls care too much? *Journal of Personality*, 73(1), 115-138. doi: 10.1111/j.1467-6494.2004.00306.x
- Strauss, C. C., Lahey, B.B., Frick, P., Frame, C. & Hynd, G.W. (1988). Peer social status of children with anxiety disorders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56(1), 137-141. doi:10.1037/0022-006X.56.1.137
- Teachman, B.A. & Allen, J.P. (2007). Development of social anxiety: Social interaction predictors of implicit and explicit fear of negative evaluation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35 (1), 63-78. doi:10.1007/s10802-006-9084-1
- Verduin, T.L. & Kendall, P.C. (2008). Peer perceptions and liking of children with anxiety disorders. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(4), 459-469. doi:10.1007/s10802-007-9192-6
- Vernberg, E.M., Abwender, D.A., Ewell, K.K. & Berry, S.H. (1992). Social anxiety and peer relationships in early adolescence: A prospective analysis. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(2), 189-196. doi:10.1207/s15374424jccp2102_11
- Wenar, C. & Kerig, P. (2009). *Developmental psychopathology: From infancy through Adolescence* (5th edition). New York: NY, McGraw-Hill.
- Van Zalk, N., Van Zalk, M., Kerr, M. & Stattin, H. (2011). Social anxiety as a basis for friendship selection and socialization in adolescents' social networks. *Journal of Personality*, 79(3), 499-526. doi:10.1111/j.1467-6494.2011.00682.x